

Crossing Boundaries. Work and Industrial Relations in Perspective

RECENSERAD BOK

RUSSELL D. LANSBURY

Routledge, 2021

Kenneth Abrahamsson

Arbetsmarknadsrelationer eller det engelska begreppet industrial relations har rötter långt tillbaka i historien. Som en gemensam utgångspunkt brukar nämnas boken *Industrial Democracy* av Sidney och Beatrice Webb från 1897. Deras idé var att ge arbetarna en legitim röst i beslutsfattandet i arbetslivet (Gumbrell-McCormick & Hyman 2019). I mer än ett sekel har arbetsmarknadsrelationerna rörts sig på en skala från tillfälliga anställningar och daglöner till fasta förbindelser över tid (standard employment) till mer flexibla lösningar och numera temporära jobb i prekariatets kölvatten. Ofta talas det också om begreppet arbetsmarknadsregimer som den nordiska modellen, den anglosaxiska modellen, den kontinentaleuropeiska modellen, den sydeuropeiska regimen samt den östeuropeiska regimen. Den europeiska sociala modellen består således av en rad olika varianter för grupper av länder.

Ett annat sätt att beskriva arbetsmarknadsrelationer i en internationellt jämförande bemärkelse återfinns i begreppsmodellen *Varieties of Capitalism*. Modellen har använts för att förklara likheter och skillnader mellan olika länder när det gäller olika aspekter på arbetsmarknadens funktionssätt, reglering och institutionella villkor. Modellen skiljer mellan Liberal market economies (LMCs) som USA, UK, Canada och Australien och Coordinated market economies (CMEs) med länder som Danmark, Frankrike, Italien, Tyskland och

FÖRFATTARE

Kenneth Abrahamsson, docent i pedagogik vid Stockholms universitet och adjungerad professor i arbetsvetenskap vid Luleå Tekniska Universitet, kenneth.abrahamsson@ltu.se

Japan. En översikt av diskussion och kritik mot Varieties of Capitalism modellen redovisades i den under våren 2021 utgivna boken *International & Comparative Employment Relations. Global Crises and Institutional Responses* (Bamber, Cooke, Doellgast & Wright 2021). Boken belyser ett antal frågor med anknytning till arbetsmarknadsrelationer som arbetsplatser utan fackliga organisationer, nya former av HRM, utvecklingen av arbetsrätten och regleringen i olika länder, den ökande betydelsen av multinationella företag, teknologins växande inflytande, nätverkens betydelse, migrantarbetarnas roll, lönesättning samt inte minst jämförelser mellan olika kontinenter och globala företag. Den lyfter också fram frågor om konvergens och divergens i utveckling av olika arbetsmarknadsregimer eller modeller över arbetsmarknadsrelationer.

En kärnfunktion för den industriella demokratin är formerna för arbetstagarernas representation i beslutsfattande forum och i utformningen av arbetsförhållanden, produktionssystem och företagsengagemang. Den nordiska modellen bygger på social jämlikhet och hög produktivitet. Den kännetecknas av starka arbetsmarknadsparter, främjande av en hälsosam och produktiv arbetskraft och grundläggande social trygghet som en allmän rättighet samt tillgång till kollektivavtal, skydd av hälsa och säkerhet och arbetslöshetsstöd.

Arbetsmarknadsrelationer är både ett politikområde och ett forskningsfält. Både begreppen industrial relations och employment relations har en stark internationell förankring och lyfts fram av internationella organ som ILO, OECD och EU. Här finns också många andra internationella organisationer och nätverk samt inte minst flera tidskrifter. Som exempel genomförde Ilera – International Labour and Employment Relations Association sin 19:e världskonferens i Lund, på grund av pandemin digitalt, i juni 2021. Sammantaget är industrial relations och employment relations två sidor av samma mynt i ett globalt forskarsamhälle med bidrag från arbetsrätt och arbetsmarknadens reglering, statsvetenskap, sociologi, socialpsykologi och teknik, affärsutvecklings- och ledningsmodeller, pedagogik, nationalekonomi, och ekonomisk historia samt forskning om hälsa och säkerhet som arbete. Det är en genuin tvärvetenskaplig mötesplats.

En intressant fråga är hur de centrala begreppen ändras över tid. I dessa dagar talas det inte så mycket om den industriella demokratin, löntagarmakt och inflytande på arbetsplatsen. Internationellt finns en delikat balans mellan bruket av begreppsparen industrial relations och industrial democracy å ena sidan och employment relations och labour management å den andra. I det första fallet handlar det om de anställdas, fackförbundens röst, makt och delaktighet i beslut om verksamhetens inriktning, villkor och utveckling. I det andra fallet riktas uppmärksamheten mot olika managementmodeller och områden som ledarskap, anställningsformer, arbetsmiljö och kompetensutveckling och kvalitetsanalys.

Genom historien finns en spänning mellan dessa två synsätt och olika former för representation och inflytande från nationell till lokal nivå.

Många av dessa frågor och andra synsätt på den internationella utvecklingen inom området redovisas i Russell Lansburys memoarer *Crossing Boundaries. Work and Industrial Relations in Perspective*. (Routledge, 2021). Han är professor emeritus i Work and Organisational Studies vid University of Sydney, Australien. Att läsa hans memoarer är som att följa med på en global tidsresa i utvecklingen av politik och forskning om arbetsmarknadsrelationer i omkring ett halvt sekel. Det är inte bara en bild av forskningsområdets utveckling och politik inom området utan också ett fint porträtt av en ung mans sociala bakgrund, familj och utbildning samt de många livsval som bildade grund för hans framgångsrika yrkeskarriär från tidiga högskoleerfarenheter till mer etablerade respekterade positioner inom det akademiska samfundet i Australien och runt om i världen. Det som gör Russell Lansburys utblickar mot arbetsmarknadsrelationer globalt extra intressant är att han tidigt visade stort intresse för den nordiska modellen och fördjupade sig mycket i både svensk och dansk arbetslivsutveckling.

En tanke som fanns under sjuttioalet var att den industriella utvecklingen och den nya tekniken skulle minska behovet av arbete och tiden utanför arbetet blev mer intressant. Så Russell Lansburys långa karriär som forskare inom arbetslivsområdet inleddes med en studie av fritidens betydelse i det moderna samhället för professor Harald Swedner, Lunds universitet, som var en av de första innehavarna i en professur om socialt arbete. Lansbury har även varit gästforskare vid Arbetslivcentrum i Stockholm i början av nittioalet med en jämförande studie mellan Australien och Sverige när det gäller arbetsorganisation och produktivitet inom bilindustrin. Ett annat samverkansområde med Sverige är forskning om teknik, arbetsorganisation och arbetsmiljö i underjordsgruvor i Australien och Sverige i samverkan med professorerna Lena Abrahamsson och Jan Johansson, arbetsvetenskap Luleå tekniska universitet, där han också promoverade till hedersdoktor år 2016. Dessutom medverkade han i en av Forte beställd utvärdering av svensk forskning om arbetsorganisation vid samma tid.

Titeln *Crossing Boundaries* fångar upp olika delar av Russell Lansburys forskning och utvecklingen inom det vetenskapliga fältet. Redan tidigt fick han olika stipendier för kortare och längre forskningsuppdrag i USA och Europa och han har även verkat aktivt i olika länder i Asien. Titeln speglar också arbetsmarknadsrelationer som ett tvär- och mångvetenskapligt forskningsfält. Att överskrida gränser utgör också ett centralt inslag i den dialog och förhandling som sker mellan staten, arbetsgivare och arbetstagare. Dessutom har han verkat på inom forskning, utveckling och konsultverksamhet.

Memoarerna ger en imponerande demonstration av Russell Lansburys sociala och professionella kontakter både inom och utanför de intramurala akademiska

RECESSION

gemenskaperna. Det är uppenbart att han har varit mycket framgångsrik i sin egen akademiska produktion och genom sina publikationer, men också i att ha en ständig kontakt med fältet industriella relationer i praktiken. Det är också klart att Russell Lansbury inte är den samhällsvetare som har tillbringat hela sitt liv i det akademiska elfenbenstornet för att hantera enstaka teoretiskt begrepp. Tvärtom, är han en brobyggare både nationellt och internationellt för att stärka de anställdas röst i den pågående omvandlingen av arbetslivet. Hans vida och djupa internationella kontakter gör också att han lyft fram det komparativa perspektivet. Publiceringslistan är omfattande och innefattar både forskningsöversikter, empiriska studier och teoretiska analyser samt läroböcker inom området. Russell Lansbury var också en av dem som 1987 inledde och som fram till sjätte utgåvan var en av redaktörerna för *International & Comparative Industrial Relations* som i tidsandans skiften bytte namn till *International & Comparative Employment Relations*. Om namnbytet speglar ett skifte från industriell demokrati och löntagarinflytande till ett vidare begrepp som arbetsmarknads- eller anställningsrelationerna låter jag dock vara osagt.

Hur mår då den svenska forskningen om arbetsmarknadsrelationer och om parternas och statens roll på arbetsmarknaden? Det är en fråga som jag överlåter till den svenska forskargemenskapen inom arbetsmarknads- och arbetslivsområdet att besvara. Däremot tror jag att vi skulle vinna mycket på att utveckla kontakterna och utbytet med den internationella forskningen. Och då är forskare med Russell Lansburys engagemang, översikt och internationella kontakter guld värda, och inte bara inom områden där man vill förädla järnmalm utan också i många fält ovan jord. I tider där pressen och stressen på de anställda ökar genom digitalisering, den gröna omställningen och återhämtningen efter pandemin blir forskning om arbetsmarknadsrelationer ett allt viktigare område i arbetets framtid och framtidens arbete – både i Sverige och globalt.

REFERENSER

- Bamber, G.J, Cooke, F.L, Doellgast, V. & Wright, C.F. (2021) *International & Comparative Employment Relations. Global Crises and Institutional Responses*. Seventh Edition. SAGE.
- Gumbrell-McCormick R & Hyman R.(2019) Democracy in trade unions, democracy through trade unions? *Economic and Industrial Democracy* Volume 40, Issue 1, Pages 91 – 110.1 February 2019. Doi:10.1177/0143831X18780327